

Yhteenveto 3/09

Historiallisen Aikakauskirjan 3/2009 teema on *Historian käyttö*. Artikkelisarjan toimittajien Juhana Aunesluoman ja Pilvi Torstin tavoitteena on ollut koota sisällöllisesti mahdollisimman laaja kokoelma, joka valottaa historian käytön moninaisuutta eri aikoina ja erilaisissa tutkimusasetelmissä. Teemanumeron avainsanoiksi määritellään historiapolitiikka, muistin politiikka, menneisyydenhallinta sekä historiakulttuuri ja historiatietoisuus.

Jouni Tilli tarkastelee artikkelissaan ”Tiloja, linjauksia, retoriikkaa – historiapolitiikan ulottuvuuksia” historiakulttuurin ja -politiikan suhdetta. Jäsentäen kulttuuria tilana ja politiikkaa toimintana Tilli pyrkii osoittamaan, miten historiapolitiikan erilaisia ulottuvuuksia voidaan lähestyä politiikan tutkimuksen näkökulmasta. Esimerkkinä artikkelissa käytetään jatkosodasta käytyä keskustelua.

Esimodernin aikakauden kaupunkihallinnon perustan muodostivat privilegioiden ohella kaupunginlaki, tapa ja kollektiivinen muisti. Piia Einonen tarkastelee artikkelissaan ”Menneisyys argumenttina esimodernissa kaupungissa”, miten menneisyysargumentointi läpäisi esimodernin kaupunkiyhteisön koko hallinnollisen ja poliittisen vuoropuhelun, sillä niin hallitsija kuin porvaritkin saattoivat käyttää historiaa omien tarkoitusperiensä mukaisesti. Kaupungin menneisyys ja esi-isien toimet muodostivat kehyksen, jota vasten tapahtumia tulkittiin ja punnittiin – ja johon tarvittaessa vedottiin kaupungin edun nimissä.

Historialliset esimerkit olivat yleisiä roomalaisessa kirjallisuudessa. Niiden käyttö oli tärkeä osa roomalaisten puhetaitoa, ja myös puhujamestari Cicero oli ahkera historian hyödyntäjä. Marja-Leena Hänninen tarkastelee artikkelissaan ”Yhteiseksi tehty menneisyys – kulttikuvat ja historia Ciceron Verres-puheissa”, miten Ciceron Verres-puheita voi ymmärtää poliittisina puheenvuoroina ja mitä ne kertovat historian käytöstä ja muistamisen tavoista antiikin Roomassa.

Edelleen vallalla olevat mielikuvat Valamon luostarin varhaisvaiheista ovat muodostuneet mitä moninaisimman aineiston pohjalta. Valamon historian koostaminen 1800-luvulla onkin kiintoisa esimerkki menneisyyden ”rakentamisesta” ja kirjoitusajankohdan aatteiden ja arvojen heijastumisesta lopputulokseen. Kati Parppein artikkeli (”Venäjän vanhin luostari”

– miten Valamolle kirjoitettiin historia) pohjautuu Kati Parppein pian ilmestyvään väitöskirjaan.

Saksan laivaston historia 1800-luvun lopulta toisen maailmansodan päättymiseen tarjoaa havainnollisen esimerkin tavoista käyttää historiaa. Historiasta ammennettiin perusteluja laivaston vahvistamiseksi ja tirpitzläisen laivastostrategian perustelemiseksi. Jos historia ei tarjonnut perusteluja laivaston vahvistamiseksi, oli historia kirjoitettava uudelleen, toteaa Aleksanteri Suvioja artikkelissaan ”Historian käyttö Saksan laivaston vahvistamiseksi ja puolustamiseksi 1890-luvulta vuoteen 1945”.

Simo Leistin artikkeli ”Kamppailu henkilökultti-käsitteen sisällöstä Neuvostoliitossa” osoittaa, että historiankirjoitus oli Neuvostoliitossa poliittisesti ja ideologisesti liian tärkeää jätettäväksi pelkästään historioitsijoiden vastuulle. Mennyttä koskevien kertomusten kontrollointi näytteli keskeistä osaa Neuvostoliiton Kommunistisen Puolueen pyrkimyksissä oikeuttaa vallitseva järjestelmä. Vaikka Neuvostoliiton historiankirjoituksen historia on kertomus tieteen poliittisesta kontrollista, ei tämä ole koko totuus. Brežnevin kauden historiapolitiittiset kamppailut ovat osoitus siitä, kuinka historiantutkijat yrittivät myös vastustaa Neuvostoliiton johdon harjoittamaa historian käyttöä.

Aleksanteri Nevski, Pjotr Stolypin ja Josif Stalin valittiin joulukuussa 2008 ”suurimmiksi venäläisiksi” kansallisessa televisioäänestyksessä. ”Nimi Venäjä” -nimisen ohjelman kolme voittajaa kuvaavat pikemminkin Venäjän valtaapitävien uuden historiapolitiittisen kurssin perussuuntauksia kuin tavallisten venäläisten historiakäsityksiä kuten Marina Vituhnovskaja-Kauppala toteaa artikkelissaan ”Venäjän valta ja media menneisyyttä rakentamassa”.

Kulttuuri ja historia tarjoavat aineksia, joista etnisyyttä rakennetaan. Nika Potinkaran katsauksessa ”Kulttuuri ja menneisyys etnopolitiittisina resursseina” tarkastellaan, kuinka museonäyttelyissä rakentuva saamelainen etnisyys kytkeytyy ajankohtaiseen poliittiseen kamppailuun oikeuksista maahan.

Katalin Miklóssy käsittelee kolumnissaan traumojen käyttöarvoa historiapolitiikoinnissa.

(Translation: AAC Noodi Oy)

